

Petra Boumová: Genderová socializace v mateřské škole

Bakalářská práce

Fakulta humanitních studií UK

Posudek oponenta

Práce Petry Boumové je v mnoha směrech zajímavá. Téma je pozoruhodné a důležité. Osobní zaujetí autorky je výrazné. Konečně i využití obtížné techniky sběru dat, totiž nezúčastněného pozorování je vzácné.

Teoretická část je ve vztahu k empirické části jen ve volném vztahu. I proto, že je založena hodně zešíroka. Takové zaměření sebou nese vlastně vždycky nebezpečí zjednodušení.

Například sám o sobě pozoruhodný přístup k teoriím genderu z hlediska základních sociologických „škol“ uvádí vedle sebe „školy“ strukturálního funkcionalizmu, sociálního konstruktivismu a feministické sociologie. Toto pojetí je v mnoha směrech sporné (například: proč je strukturální funkcionalismus sám a není řeč o konsenzuální sociologii, která zahrnuje i další školy a nejen strukturální funkcionalismus; proč není zmíněna teorie konfliktu; feministická sociologie je při vši účtě jedna ze sociologických disciplín a ne škol, atd.)

Podobně je to při výkladu. Jen poznamenávám, že teorie rolí je vskutku jedním ze základních stavebních kamenů strukturálního funkcionalizmu, avšak právě proto byla (a je) předmětem mnoha zkoumání a konceptuálních uchopení. A na druhé straně je bohatě využívána i v řadě dalších sociologických škol.

S některými nedořečenými či chybami v teoretickém výkladu souvisí i potíže při založení empirického šetření. Příkladem může být vztah identity a role, především problém procesu interiorizace. Není jasné totiž o jakou interiorizaci jde. Spíše: o interiorizaci čeho?

V souvislosti se socializací se nabízí problém interiorizace hodnot. Ale to se v textu neobjeví. I sama socializace je chápána jako jednostranný proces, tedy jako proces začleňování jedince do „společnosti“. Ale není obsažnější a výstižnější (především ve vztahu k předmětu práce) chápat socializaci jako interaktivní proces vzájemného působení jedince a sociálního okolí, kdy dochází jak k „začleňování“ (když už použijeme tento pojem), tak i k individualizaci, čili vlastně „vyčleňování“? Souvisí to také s pojetím nástrojů socializace – jsou zmíněny některé, některé ne. Obvykle, chtě nechtě, se mezi nástroje sociálního učení uvádí i samo vcit'ování, podprahové působení, dokonce sugestibilita a sugesce. Ale v každém případě mezi nástroje socializace patří hra a práce. Kromě toho hledat všechny obsahy socializace jen ve vztazích

aktivita – odměna/trest je výrazné zjednodušení. Jen připomenu např. Říčanova pojednání o spirtirualitě jako zdroji, nástroji, cestě i výsledku sociálního učení, atd.

Sympatické je, že Petra Boumová uvedla shrnutí tezí, s nimiž pracuje jako s teoretickým východiskem. Ale bylo by dobré rovnou uvést omezení, která toto zjednodušení přináší. Také proto, že se promítají do samotného výkladu empirických zjištění.

Empirická část vlastně hned začíná „aplikací“ takového zjednodušení, když klade vedle sebe „sledování herní aktivity a interakcí dětí a učitelek...které svým průběhem mohu vést ke genderovým rozdílům...nebo tyto rozdíly reprodukovat“ a poznávání „dynamiky procesu genderové socializace“. To druhé hledisko chtě nechtě zahrnuje časový rozměr, který ale sám o sobě předmětem výzkumu (a souhrnného posouzení zjištěných poznatků) vlastně dále není. Nezúčastněné pozorování je pozoruhodná technika sběru dat. Obvykle se chápe jako naprostá nepřítomnost výzkumníka v životě zkoumané skupiny či subjektů. To tady sice bezezbytku nebylo dodrženo, ale snad o nezúčastněné pozorování skutečně šlo. Zásadní problém je vždy u systematizace zjištěných výsledků. Autorka uvádí, že pokusy o kódování nebyly uskutečnitelné. Zvolila postup pomocí modelových situací. Jde o postup pozoruhodný, který ale (právě) výrazně závisí na teoretických a operacionalizovaných východiscích. Nebo došlo k nalézání modelových situací až po samotném sběru? Z textu to není úplně jasné. Bylo toto hledání zdrojem tak vysokého počtu návštěv ve školkách? Nevedl vysoký počet návštěv spíše k zhoršení orientace a možností pro interpretaci? Jak se modelové situace podílely na „celku“ situací ve školkách? Čili – do jaké míry tyto modelové situace (vyjadřující v té či oné podobě genderově diferencované působení jak mezi dětmi, tak ze strany učitelek) byly výrazné v celku práce s dětmi? Navíc – nešlo něco vyvodit i z faktu, že jde o učitelky, tedy gendrově významně předem určenou situaci? Atd.

Jako obvykle platí, že otázky je možné klást jen vůči práci, která se o něco pokouší. Práce Petry Boumové je zpracována se zaujetím, zájmem a snahou dobrat se obsahu zkoumaných jevů. Je možné ji jednoznačně doporučit k obhajobě. Doporučuji ji ocenit jako velmi dobrou.

Libor Prudký

FHS UK

Praha, 7.8.2012